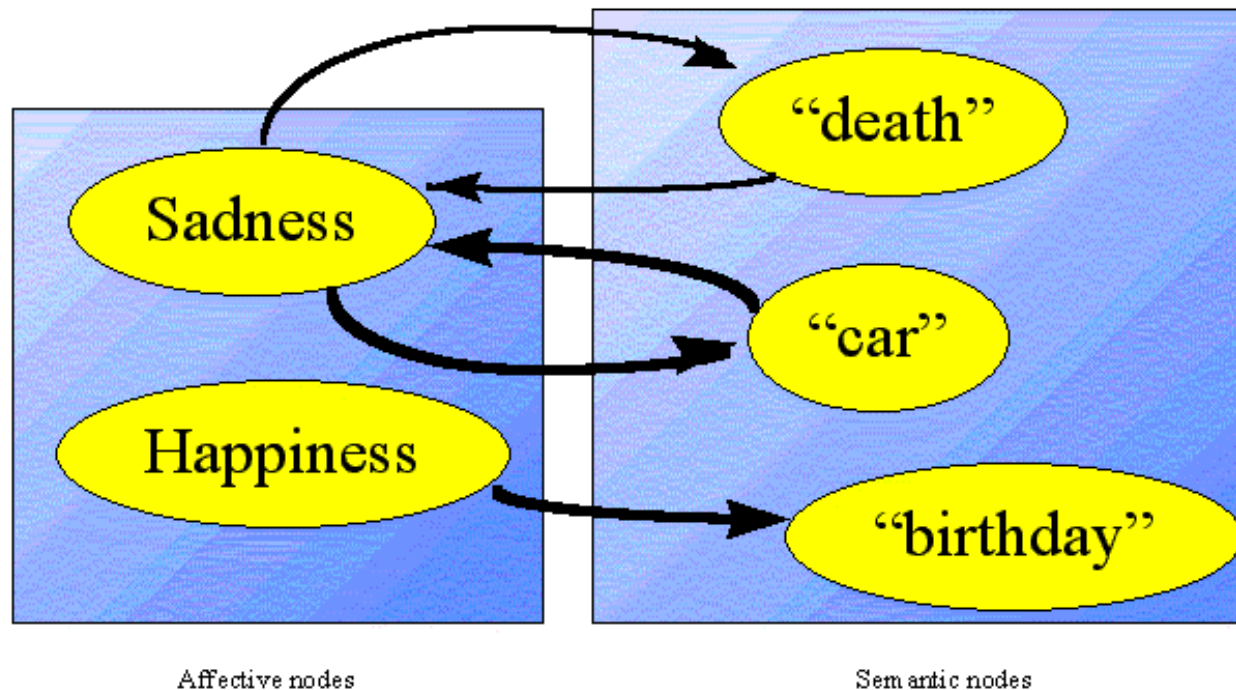

Teorija asocijacione mreže

Bower, 1981

- model
- model
- pojmovno sličnost
- pozicijska semantika
- međusobne

sove
ije
ntičkoj
nagom
jihovoj

- Svaka osoba poseduje različite asocijativne veze u zavisnosti od ličnog iskustva
- "Ljudsko pamćenje može biti oblikovano pomoću asocijativne mreže semantičkih koncepata i shema koje se koriste za opisivanje događaja. Neki događaj je predstavljen u memoriji pomoću klastera opisnih tvrdnji. U memoriji se odvija rekodiranje uspostavljanjem novih asocijativnih veza među instancama koncepata koji se koriste za opisivanje događaja.... Aktivacija se verovatno širi od jednog koncepta do drugog, uspostavljajući asocijativne veze među njima."

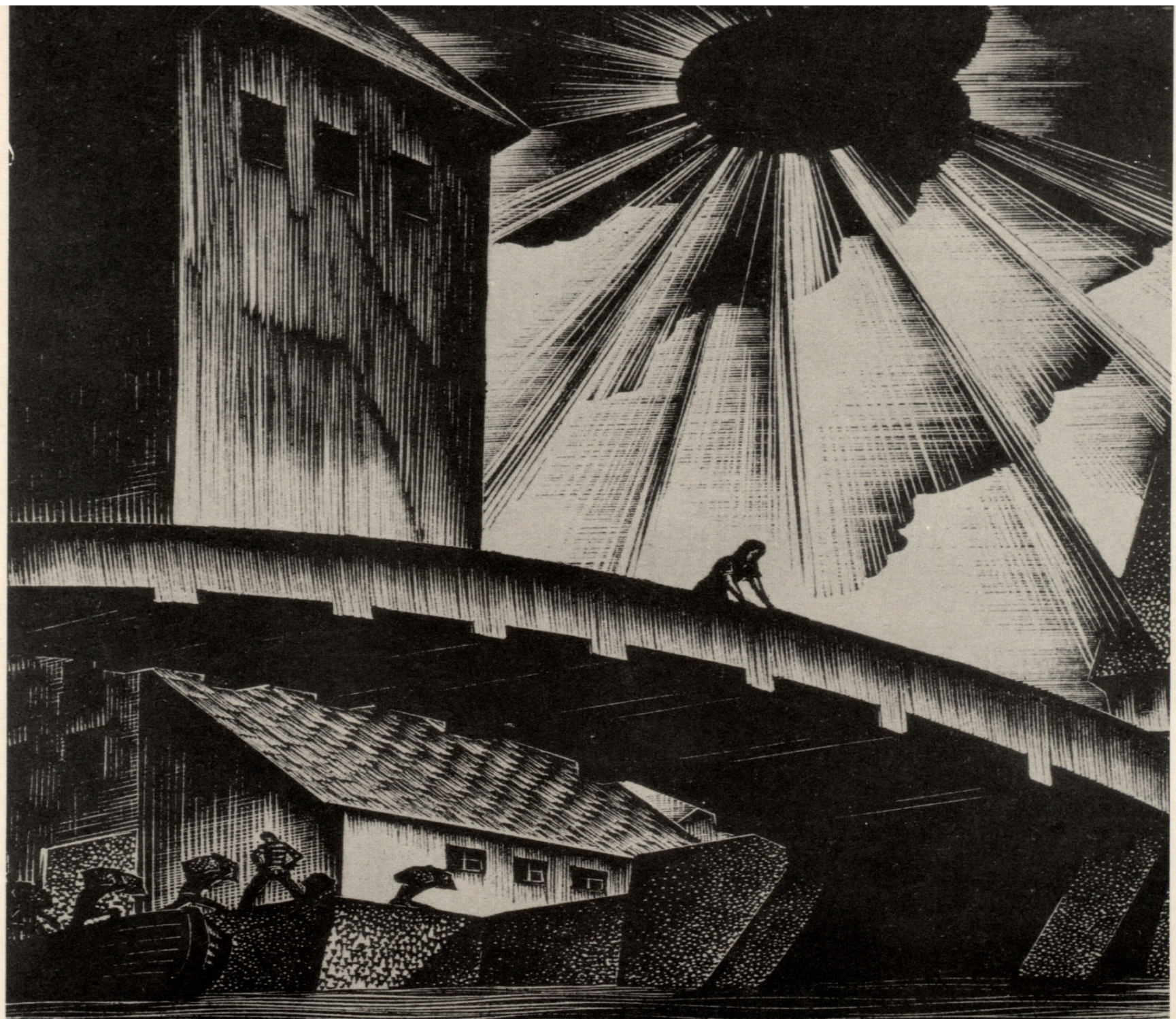
- Različite emocije poseduju vlastite nodove (jedinice memorije)
- Sa svakim nodom povezane su i informacije u vezi sa
 - facijalnom ekspresijom
 - gestovima
 - verbalnim nazivima emocija
 - tipičnim situacijama koje provociraju emociju

- ▶ Ako aktivacioni nivo dostigne određeni prag, ovi pojmovi, u obliku misli ili slika, ulaze u svest.
- ▶ Nodovi emocija mogu biti aktivirani bilo kojim događajem ili fenomenom

- Williams & Broadbent, 1986
- Suicidalni ispitanici značajno se razlikuju u odnosu na ispitanike iz kontrolne grupe u odnosu na prisećanje pozitivnih autobiografskih iskustava.
- Istovremeno, ne uočava se razlika u odnosu na prisećanje negativnih životnih iskustava.
- Memorijske “predrasude” mogu imati veze sa neurotskom simptomatologijom

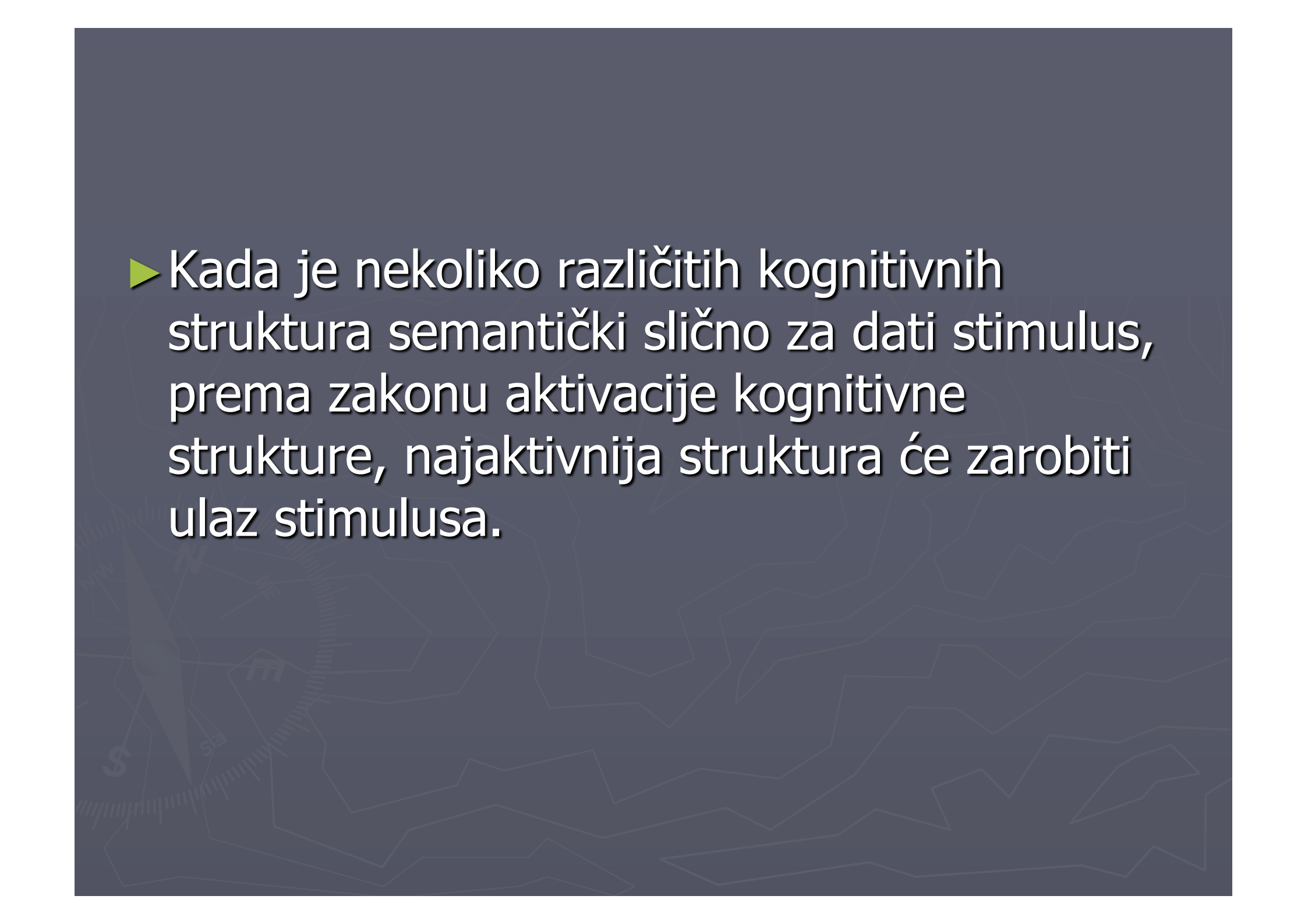
Zakon aktivacije kognitivnih struktura

Sedikides & Skowronski, 1991

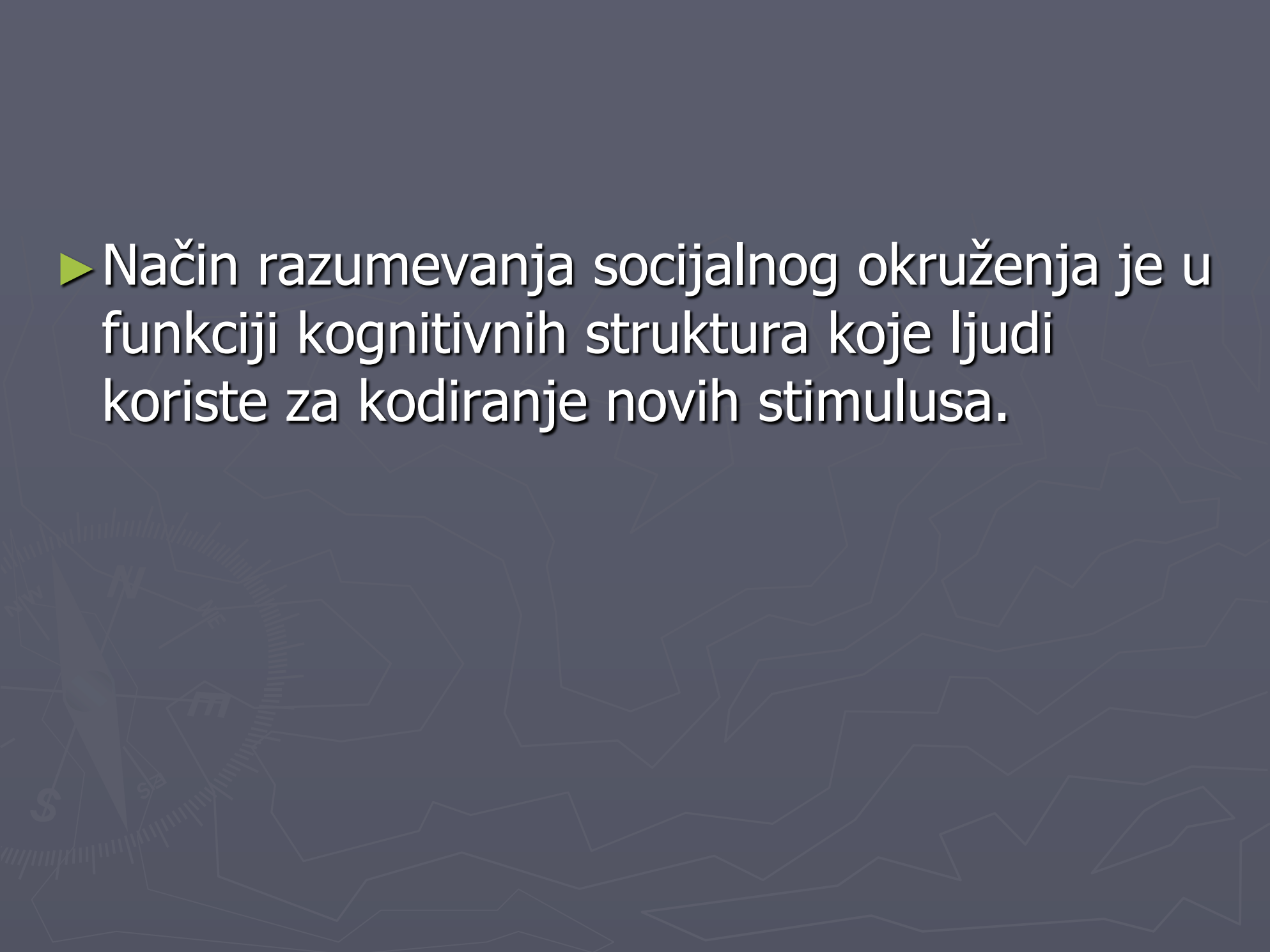
- ▶ Razumevanje sveta odvija se povezivanjem trenutnog iskustva sa prethodno akumuliranim znanjem.
- ▶ U pitanju su misli organizovane u kognitivne strukture (mentalne reprezentacije nekog objekta ili ideje).
- ▶ Ljudi poseduju veliki broj kognitivnih struktura.

- ▶ Dostupne kognitivne strukture u memoriji mogu biti aktivirane u različitom stepenu.
- ▶ Aktivirane kognitivne strukture se upošljavaju u procesiranju novog stimulusa, prema *zakonu aktivacije kognitivnih struktura*.
- ▶ *Od načina kodiranja novog stimulusa zavisíce relevantni procesi procene i ponašanja.*

-
- The background is a dark blue-grey color with a subtle, abstract pattern of light grey geometric shapes, including lines, polygons, and a compass rose in the lower-left corner.
- Kada je nekoliko različitih kognitivnih struktura semantički slično za dati stimulus, prema zakonu aktivacije kognitivne strukture, najaktivnija struktura će zarobiti ulaz stimulusa.

Higgins, Rholes i Jones, 1977

- ▶ Od subjekata je prvo traženo da obavljaju neki zadatak u kom su bili izlagani brojnim stimulusima u vidu različitih osobina ličnosti. U jednoj grupi subjekti su otkrivali sinonime za reč "hrabar", a u drugoj za reč "nepromišljen".
- ▶ U tobože nepovezanom drugom delu eksperimenta, subjektima je dat nejasan opis ponašanja neke osobe (novog stimulusa). Ponašanje je moglo da se interpretira kao hrabrost, ali i kao nepromišljenost.
- ▶ Subjekti koji su bili izlagani konstrukt hrabrost, dvosmisleno ponašanje osobe su tumačili kao hrabrost, a subjekti koji su bili izlagani konstrukt nepromišljenost, u skladu sa njim su i tumačili ponašanje osobe.

-
- ▶ Način razumevanja socijalnog okruženja je u funkciji kognitivnih struktura koje ljudi koriste za kodiranje novih stimulusa.

Pažnja

- ▶ White & Carlston, 1983
- ▶ Subjektima rečeno da jedna od osoba koju će posmatrati na video snimku poseduje određene osobine (što može aktivirati konstrukt te osobine u njihovoj memoriji).
- ▶ Tokom posmatranja video snimka, subjekti su ispoljavali tendenciju da provode više vremena usmeravajući pažnju na ponašanje osobe na snimku koje je nekonzistentno sa očekivanjem, nego što su činili u slučaju istog ponašanja koje je konzistentno sa očekivanjima.

Kodiranje

- ▶ "Sove bezuspešno donose pisma"
- ▶ Osobe koje imaju visoko aktivirane relevantne konstrukte mogu identifikovati maskirane ili neprepoznatljive stimulse brže od subjekata koji imaju manje aktivirane relevantne konstrukte.

- ▶ Način na koji neko razume svet u velikoj meri zavisi od konstrukata koje koristi za kodiranje ulaznih stimulusa.

Problemi sa kontrolom misli

Wegner et al., 1987

- Svesna kontrola misli može biti veoma problematičan proces

Teorija ironičnih procesa

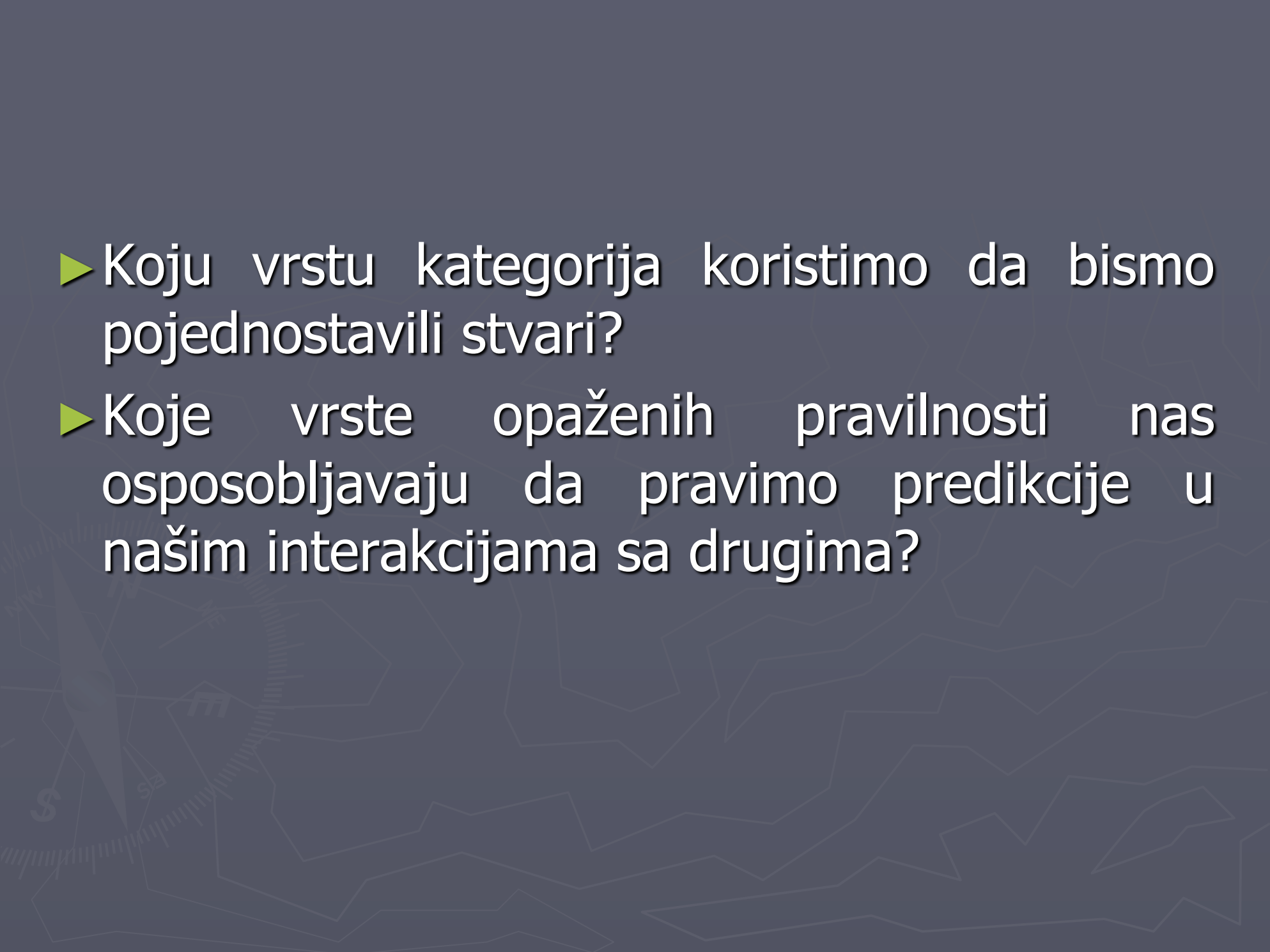
- ▶ Sekvence kognitivnih procesa prilikom kontrole misli:
 - osoba ulaže kontrolisani napor da ne misli na belog medveda
 - istovremeno se odvija automatska pretraga za pojmom belog medveda (uskladištenim u dugotrajnoj memoriji)
 - kontrolu misli je teško sprovesti i ona se povremeno javlja u svesti

Obrada informacija

Organizacija informacija relevantnih za ljude

- ▶ Kada opisujemo ljude koje znamo, koje termine koristimo?
- ▶ Kada razmišljamo o prijateljima, uočavamo da koristimo pojedine termine koji ih opisuju i da ponekad grupišemo ljude u tipove.
- ▶ Kada upoznajemo nove ljude, takođe uočavamo da imamo tendenciju da budemo osetljivi na pojedine karakteristike.

-
- The background of the slide is a dark blue-grey color. It features a faint, light-grey graphic on the left side. This graphic includes a compass rose with a needle pointing towards the top-left, and a line graph with a jagged, upward-trending line. There are also some small, faint symbols like a dollar sign (\$) and a percentage sign (%) near the graph.
- ▶ Koju vrstu kategorija koristimo da bismo pojednostavili stvari?
 - ▶ Koje vrste opaženih pravilnosti nas osposobljavaju da pravimo predikcije u našim interakcijama sa drugima?

IMPLICITNE TEORIJE LIČNOSTI

- ▶ Svako od nas ima teoriju ličnosti, definisanu u terminima osobina ličnosti, koje verujemo da drugi poseduju
- ▶ Istraživanja u toj oblasti datiraju još od 1950. tih.
- ▶ Rana istraživanja su usmerena na tendenciju ljudi da opažaju druge kao nosioce određene karakteristike i pretpostavku da on ili ona poseduje povezane karakteristike.
- ▶ Na primer, ako neku osobu opažamo kao inteligentnu, koja je verovatnoća da ćemo je posmatrati kao toplu, plemenitu ili feminiziranu?

- ▶ Istraživanja su takođe bila usmerena na opšte dimenzije koje ljudi koriste u opažanju drugih, sa tri dimenzije za koje je pronađeno da su se pokazale najopštijim:
- ▶ evaluacija (u kom obimu su ljudi dobri ili loši?)
- ▶ aktivnost (u kom obimu su ljudi aktivni ili pasivni?)
- ▶ potencija (u kom obimu su ljudi jaki ili slabi?)

- ▶ Problem sa tim istraživanjima je što je od ispitanika zahtevano da koriste iste liste termina i često je tražena procena apstraktnih ljudi, a ne poznatih.
- ▶ Taj problem je rešio Rosenberg, metodom u kojoj je traženo da subjekti opišu vlastitim rečima ljude koje znaju - uključujući i sebe.

Prikaz kategorija crta i osećanja korišćenih u percepciji sebe i drugih

Pozitivni socijalni aspekt	Negativni socijalni aspekt	Pozitivna kompetentnost	Negativna kompetentnost
Društven	Nedruštven	Inteligentan	Neinteligentan
Topao	Hladan	Pouzdan	Nepouzdan
Duhovit	Nezanimljiv	Vešt	Nevešt
Popularan	Nepopularan	Određen	Neodređen
Srećan	Nesrećan	Ozbiljan	Impulsivan
velikodušan	nesimpatičan	oprezan	površan

- ▶ Rosenbergovo istraživanje razmatra kategorije crta ličnosti i dimenzije *koje* ljudi koriste prilikom opažanja drugih.
- ▶ Međutim, ono ne upućuje pitanje *kako* ljudi formiraju kategorije.
- ▶ Takođe, ono ne indikuje kako se novi ljudi ili objekti "smeštaju" u kategorije koje su već formirane.
- ▶ Na primer, kako mi formiramo kategoriju kompetencije i kako donosimo odluku da li neko pripada ili ne toj kategoriji?
- ▶ Odgovore na ta pitanja daje kognitivna psihologija

Cantor i Mischel (1979, 1982)

- ▶ 1) Ako se da lista objekata (nazivi osoba), da li će ih ljudi sortirati u slične kategorije kao i objekti?
- ▶ 2) Da li će se ljudi međusobno slagati prilikom formiranja hijerarhijski organizovanih kategorija? 3) Koji će objekti ili nazivi u svakoj od kategorija biti jasno identifikovani pomoću termina koji označavaju slične kategorije?
- ▶ 4) Da li postoje posebne karakteristike povezane sa kategorijama različitih nivoa u hijerarhiji?
- ▶ Ako je tako, da li pravimo razliku prilikom korišćenja manje ili više uključivih kategorija u opažanju drugih u svetu koji nas okružuje?

fobičar	menadžer	klaustrofobičar	kriminalac
socijalni aktivista	pacifista	Pravoslavac	Posvećena osoba
sladokusac	Kulturna osoba	portparol	sofisticirana osoba
Ekstravert	vernik	Zabavljač	Emocionalno-nestabilan
cirkuski klovn	društveni pokretač	socijalni radnik	donator muzeja
neznanac	mučilac	PR tip	nasilnik
agorafobičar	budistički monah	hidrofobičar	prodavac
monahinja	krojač	borac za kitove	svetski putnik
umetnik	TV zabavljač	komičar	donator pozorišta

Emocionalno nestabilna osoba

```
graph TD; A[Emocionalno nestabilna osoba] --> B[Fobicar]; A --> C[Ludak kriminalac]; B --> D[Klaustrofobicar]; B --> E[agorafobicar]; B --> F[Hidrofobicar]; C --> G[Silovatelj]; C --> H[Davitelj]; C --> I[Mucitelj];
```

Fobicar

Ludak kriminalac

Klaustrofobicar

agorafobicar

Hidrofobicar

Silovatelj

Davitelj

Mucitelj

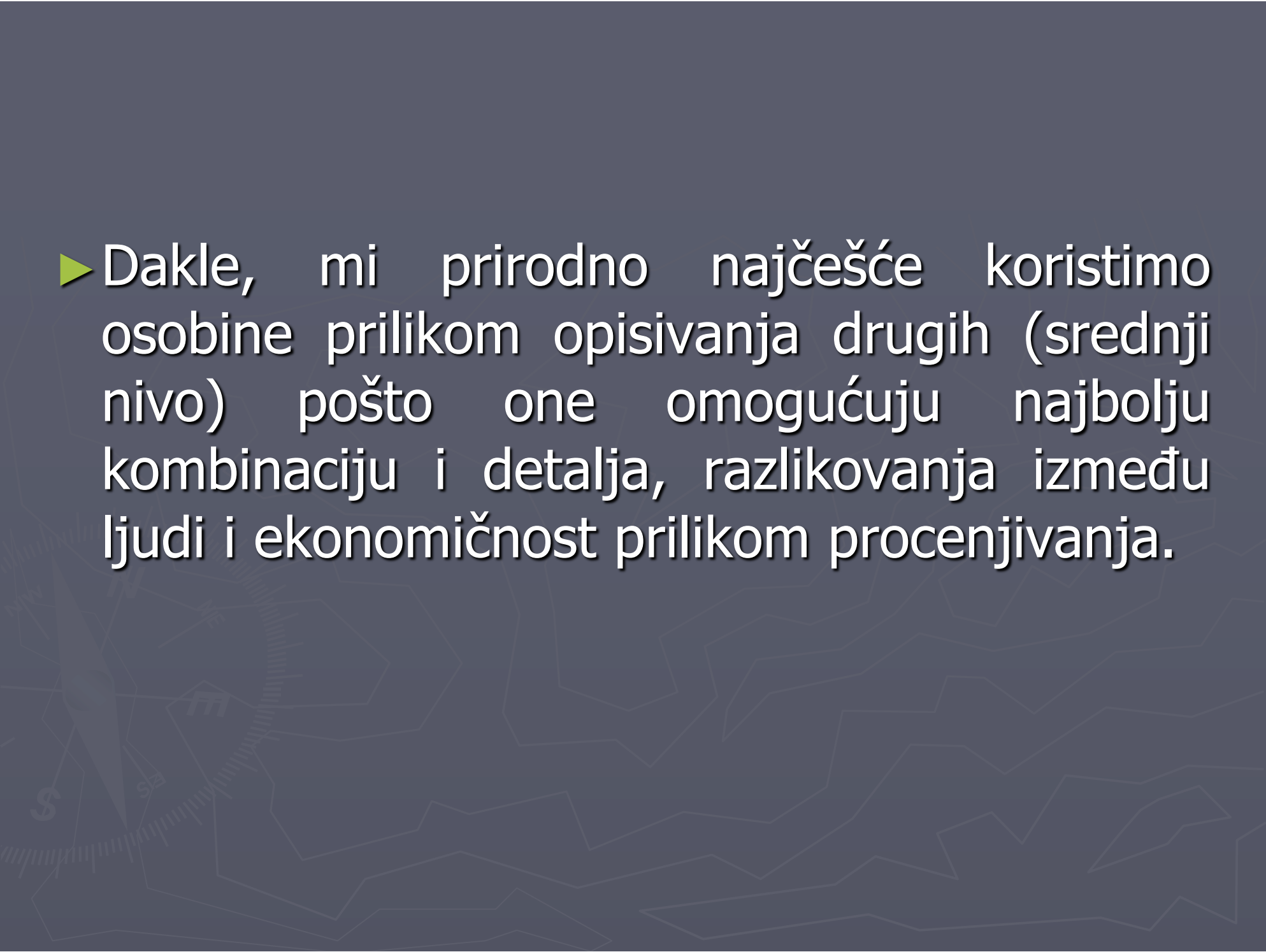
Kako smeštamo ljude u kategorije?

- ▶ Svaka kategorija poseduje karakteristike koje su egzemplar ili najilustrativnija osoba u datoj kategoriji
- ▶ Kada upitamo nekog da opiše ekstravertnu osobu, mi dobijamo podatke prototipa ili zamišljene osobe koja najbolje kombinuje karakteristike ekstravertnih ljudi.
- ▶ Nijedan ekstravert ne može posedovati sve te karakteristike, ali svako može posedovati neko i to je dovoljno da bude uključen u kategoriju

- Prototip je tako vrsta idealnog tipa i svaki član kategorije bez obzira da li poseduje sve karakteristike ili neku određenu karakteristiku idealnog tipa može biti uključen u kategoriju. Kada srećemo ljude, mi imamo tendenciju da ih smeštamo u prototipove kategorija i u skladu sa tim ih označavamo kao pripadnike određene kategorije.

Analogija sa Ajzenkom

- ▶ Kategorije na srednjem i nižem nivou mogu biti veoma bogate detaljima, odnosno opisima povezanim sa njima.
- ▶ Teže je svrstavati ljude u te određene kategorije nego u kategorije višeg nivoa u hijerarhiji.
- ▶ Iako su kategorije na nižem nivou bogatije detaljima i imaju više karakteristika one mogu da se pomešaju sa članovima nekih drugih kategorija na istom nivou u hijerarhiji.
- ▶ To sugerise da mi najčešće koristimo kategorije srednjeg nivoa prilikom opažanja ljudi.

-
- Dakle, mi prirodno najčešće koristimo osobine prilikom opisivanja drugih (srednji nivo) pošto one omogućuju najbolju kombinaciju i detalja, razlikovanja između ljudi i ekonomičnost prilikom procenjivanja.

Organizacija informacija relevantnih za situacije

- ▶ Često je teško odrediti šta je, zapravo, situacija.
- ▶ Jedan od najvećih problema u ovom području istraživanja je da li je situacija nešto što se može objektivno definisati ili onako kako je doživljava određena osoba.

- ▶ Kako ljudi organizuju informacije u vezi sa situacijama i kako ih klasifikuju?
- ▶ Na koje aspekte situacija ljudi obraćaju pažnju?
- ▶ Da li su u pitanju formalne karakteristike (kuća, škola i sl.) ili opaženi kvaliteti kao što su potkrepljenja?
- ▶ Da li su termini koji se koriste za objašnjenje situacija slični (odnosno uporedivi) sa onim koji se koriste za objašnjenje osobina ličnosti?

Argyle (1981)

- ▶ Ljudi obraćaju pažnju na osobine situacija kao što su:
- ▶ ciljevi učesnika i
- ▶ pravila ponašanja

- ▶ Postoji mogućnost da mi posmatramo situacije na isti način kao i ljude, dakle prva komponenta je
- ▶ evaluacija (dobro-loše),
- ▶ aktivnost (brza-spora) i
- ▶ potencija (slaba-jaka).
- ▶ Opažanje situacija je povezano i sa određenim emocionalnim reakcijama.

Cantor i Mischel (1981;82)

- ▶ Dali su subjektima da kategorišu 36 situacija u hijerarhijsku strukturu.
- ▶ Tada su subjekti zamoljeni da opišu karakteristike zajedničke za situacije u svakoj kategoriji.
- ▶ Na osnovu toga došli su do pojma situacionog prototipa baziranog na konsenzusu između ispitanika.
- ▶ Svaki situacioni prototip sadrži kombinaciju fizičkih karakteristika situacije, osobine ljudi u situaciji, osećanja povezana sa situacijom i ponašanja povezana sa situacijom.

- ▶ 1) Ljudi mogu veoma brzo ispoljiti i slagati se u vezi sa hijerarhijskom taksonomijom situacija
- ▶ 2) Ljudi mogu formirati kategorije situacija i međusobno se slagati u opisu karakteristika situacija
- ▶ 3) Situacioni prototipi uključuju fizičke karakteristike situacije, osobine učesnika, osećanja i ponašanja povezana sa situacijom
- ▶ 4) Srednji nivo kategorija situacija je posebno bogat sa detaljima i dobar je za razlikovanje od karakteristika povezanih sa nekom drugom kategorijom.

- ▶ Drugi pristup u analizi situacija stavlja veliki naglasak na individualnu percepciju situacija i opažanje osećanja i ponašanja povezanih sa tim situacijama (Pervin, 1976,77).
- ▶ Kategorije situacija su se proučavale za svaku individuu posebno.
- ▶ Subjekti su zamoljeni prvo da naprave listu situacija u njihovom sadašnjem životu ili bliskoj prošlosti. Opisivali su svakodnevne situacije odgovarajući na pitanja:
 - ▶ Ko je učestvovao u njima?
 - ▶ Šta se dešavalo?
 - ▶ Gde se dešavalo?
 - ▶ Kada se dešavalo?

- ▶ Generalno se lista situacija mogla podeliti na kategorije kao što su *kuća, škola, posao i rekreacija sa vršnjacima*.
- ▶ Situacije su se takođe mogle podeliti na *pozitivne socijalne, negativne socijalne i kompetencija-samopoštovanje*.
- ▶ Dimenzije situacija koje su se činile najznačajnijim za subjekte su *prijateljska-neprijateljska, napeta-opuštena, zanimljiva-dosadna, prisiljavajuća-slobodna*.

► Ukratko:

- 1) Ljudi formiraju kategorije situacija i odnosa između osećanja i ponašanja povezanih sa situacijom kao što formiraju kategorije ljudi
- 2) Postoje neke zajedničke dimenzije u kategorisanju situacija i te dimenzije su povezane sa dimenzijama koje se koriste u kategorisanju ljudi
- 3) Svaka osoba opaža jedinstvene oblike stabilnosti i promena u osećanjima i ponašanjima u odnosu na različite kategorije situacija

- ▶ U odnosu na situacije, mi posmatramo , na primer, obim u kom su one visoko sruktuirane, poseduju pravila ili su skriptirane.
- ▶ Koncept skripta se koristi da opiše niz ponašanja koja su prikladna u nekoj situaciji (restoran - visoko skriptirana situacija).
- ▶ Neke situacije su više a neke manje skriptirane (ljudi imaju veću mogućnost da izraze sebe).

- Kao što se situacije razlikuju u odnosu na upravljanje onim što se događa, tako se i individue razlikuju u načinu na koji upravljaju ili regulišu svoje ponašanje prema situaciji.

Organizacija informacija relevantnih za događaje

► Teorije atribucija

